

УДК 338.49

Михаць С.О.

*кандидат економічних наук,
старший викладач, доцент кафедри економіки та менеджменту
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

Городиський Т.І.

*кандидат економічних наук,
старший викладач, доцент кафедри економіки та менеджменту
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЗМІСТ ОСВІТИ ХХІ СТОЛІТТЯ ЯК ЧИННИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

GLOBALIZATION'S INFLUENCE ON THE CONTENT OF XXI CENTURY EDUCATION AS A FACTOR OF ECONOMIC GROWTH

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто вплив глобалізації на розвиток соціально-економічних процесів. Проаналізовано вплив глобалізації на ринок робочої сили, а також те, які саме зміни вона спричинила. Розглянуто, які вимоги глобалізація висуває до підготовки працівників майбутнього. Зокрема, з'ясовано, яких нових умінь і навичок у своїх працівників потребуватимуть працедавці в майбутньому, як реалії інформаційного суспільства впливають на зміст освіти ХХІ століття. Описано основні групи вмінь і навичок, що стануть необхідними в умовах глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, освіта, вміння і навички, зміст освіти, робоча сила.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено влияние глобализации на развитие социально-экономических процессов. Проанализировано влияние глобализации на рынок рабочей силы, а также то, какие именно изменения она вызвала. Рассмотрены требования, которые глобализация выдвигает к подготовке работников будущего. В частности, установлено, каких новых умений и навыков у своих работников будут требовать работодатели в будущем, как реалии информационного общества влияют на содержание образования XXI века. Описаны основные группы умений и навыков, которые становятся необходимыми в условиях глобализации.

Ключевые слова: глобализация, образование, умения и навыки, содержание образования, рабочая сила.

ANNOTATION

The article deals with the impact of globalization on the development of socio-economic processes. The influence of globalization on the labor market and the changes it caused has been analyzed. The requirements that globalization puts on the training of future workers are discussed. In particular, it is clarified what new skills of their employees employers will require in the nearest future and how the realities of the information society affect the content of education of the XXI century. The main groups of skills that are needed by a globalization phenomenon have been described.

Keywords: globalization, education, skills and abilities, content of education, labor force.

Постановка проблеми. В різних ситуаціях концепцію глобалізації використовують і позитивно, і негативно. Кожен трактує її зі своєї точки зору та інтересів. Проте всі теоретики погоджуються з тим, що глобалізація справляє величезний вплив на суспільство на економічному, політичному та культурному рівнях. Кордони вже не є непереборними бар'єрами для

будь-яких зв'язків та інтеграції між народами. Глобалізація впливає на розвиток усіх без винятку країн. Формування освітньої політики і, як наслідок, готування майбутньої робочої сили теж зазнають впливу явища глобалізації. Тому важливо з'ясувати, як саме впливає глобалізація на визначення потрібного набору умінь і навичок для робочої сили ХХІ століття. Традиційно формування освітньої політики відбувається в рамках повноважень національної держави і визначається суто її пріоритетами. Проте за останні два десятиліття глобалізація поставила чимало питань до ефективності такого підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значна кількість науковців приділяє чимало уваги проблемам розвитку освіти, а саме впливу цивілізаційних зрушень на зміст самої освіти. Над питаннями розвитку системи освіти як галузі економіки працюють такі вітчизняні науковці, як, зокрема, О.А. Грішнова, І.С. Каленюк, О.В. Куклін, В.І. Куценко, В.М. Новіков, Л.І. Парашенко, Н.І. Холявко, Л.І. Цимбал, Л.М. Яременко. Водночас для підвищення ефективності освіти в готуванні робочої сили слід детальніше визначити, як нові об'єктивні умови, зокрема процеси глобалізації, впливають на її розвиток.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вплив процесів глобалізації на зміст освіти як чинника економічного зростання ще не повністю досліджено. В економіці минулого, що базувалася насамперед на сировині, первинному виробництві чи виробництві, роль людського капіталу була менш важливою. Однак в сучасних економіках, що базуються на знаннях, людський капітал є критичним інгредієнтом економічного зростання, продуктивності та інновацій.

Мета статті полягає у з'ясуванні того, які вимоги висуває глобалізація до змісту освіти, до нового набору вмінь і навичок, потрібного працівникам майбутнього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом слово «глобалізація» дедалі більше вживається в засобах масової інформації, науковій літературі та повсякденних розмовах. Деякі люди вважають, що глобалізація – це небезпечне явище, яке негативно змінює світ; що глобалізація приносить лише небажані наслідки для суспільства. Яскравий приклад таких людей – мусульмани, які бояться, що їхня культурна спадщина втрачає свою ідентичність і характеристики за домінування західної культури. Начебто національні культури програють у всіх сферах західній культурі, починаючи від мистецтва і закінчуючи освітою. Цей процес часто називають «американізацією» або «вестернізацією». З іншого боку, існують погляди, згідно з якими глобалізація робить світ таким об'єднаним і поінформованим, як ніколи до того. І це можна розглядати як нове джерело оптимізму у світі [1, с. 157–171]. Зрозуміло, що це має привести до прогресу, процвітання та миру в усьому світі.

Розглядаючи глобалізацію як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації [2], не можна не зазначити як позитивного, так і негативного впливу глобалізації на освітній сектор. Глобалізація радикально змінила світ у всіх відношеннях, а особливо трансформувала світову економіку, яка тепер стала надзвичайно взаємопов'язаною і взаємозалежною. До того ж глобалізація робить світову економіку дедалі конкурентнішою і висуває вимоги до володіння високим рівнем знань. Глобальна освіта поєднує методи навчання з різноманітних світових освітніх систем з метою розвитку світової екологічної безпеки, а також робить свій внесок у розвиток світових галузей. Такі освітні ініціативи надають пріоритет глобальному доступу до школи, починаючи з початкового рівня і закінчуючи університетським рівнем, збагачуючи навчальний досвід, який готує студентів до багатонаціональних лідерських ролей.

Глобалізацію часто трактують як процес, у якому економічне зростання однієї країни відбувається за рахунок іншого. Але реальність насправді дещо складніша. Хоча виробництво значною мірою перемістилося з розвинутого світу в країни з низькими витратами на оплату праці, експоненціальне зростання економіки Індії та Китаю та менш масштабне зростання інших економік, таких як економіка Бразилії, також створили величезний попит на американські продукти, а саме дорогі промислові товари, автомобілі, предмети розкоші, сільськогосподарські продукти тощо. Збільшилася кількість туристів, що приїжджають до США, а також кількість студентів та аспірантів, що приїжджають стажуватися в американських університетах.

Великі міжнародні компанії з інших країн створюють підприємства та надають робочі місця в Сполучених Штатах, а нижчі ціни

на споживчі товари з-за кордону користуються попитом в американського споживача. Хоча глобальна інтеграція економік створила складні мережі капіталу, торгівлі, інформації, валют, послуг, мереж постачання, ринків капіталу, мереж інформаційних технологій та технологічних платформ, які формують більш заплутану, багатопланову систему, ніж модель простої економічної конкуренції між країнами, конкуренція всередині галузей та конкуренція за висококваліфіковані робочі місця з високооплачуваною роботою, безсумнівно, стає інтенсивнішою.

Така конкуренція виникає з декількох причин. Насамперед автоматизація усуває велику кількість робочих місць з низьким рівнем кваліфікації, набагато більше, ніж аутсорсинг. До того ж «нівелювання відстаней» обумовлене глобальним поширенням технологій, дає змогу створювати робочі групи (трудоі колективи), залучаючи працівників з усіх куточків світу. Це змушує працівників з національних ринків праці конкурувати зі спеціалістами звідусіль. Роботу, результати якої можна «оцифрувати», тепер можна виконувати клацаннями мишки практично будь-де у світі. Вакансії в галузі медичної діагностики, архітектурного креслення, кіновиробництва та інформаційно-довідкових центрів є прикладами деяких професій, які тепер передають на аутсорсинг. Тому сьогодні студенти часто конкурують не тільки зі студентами зі свого міста, області чи країни, але й зі студентами в Лондоні, Токію, Римі чи Сан-Франциско.

Економіка не просто стала глобальною, але й більшою мірою тепер базується на знаннях, тому зміст навичок, потрібних майбутнім працівникам, різко змінився. Частка працівників на посадах «синіх комірців» і державних службовців у США скоротилася з 56% до 39% у період між 1969 та 1999 роками. Тим часом питома вага робочих місць, що вимагають управлінських, професійних та технічних навичок, зросла з 23% до 33% за той же період [3, с. 153]. Попит на професійну майстерність у робочих місцях також зростає. Роботи, що потребують виконання рутинних ручних або пізнавальних завдань, швидко забирають комп'ютери або низькооплачувані працівники з інших країн, тоді як кількість робочих місць, що потребують вищого рівня освіти, більших умінь у розв'язанні складних проблем та навичок комунікації, постійно зростає. Нові економічні реалії та швидкі зрушення на ринку праці принципово змінюють те, чого слід сподіватися від нашої системи освіти.

Швидке зростання ринків також означає економічне зростання та необхідність підготовки студентів до робочих місць, що потребуватимуть нових наборів навичок. Згідно з даними Комітету з економічного розвитку, щоб успішно конкурувати на глобальному ринку, як міжнародні корпорації, так і малі підприємства, що

базуються в США, дедалі більше потребують працівників, які володіють знаннями іноземних мов та культур, щоб продавати продукти клієнтам по всьому світі і ефективно працювати з іноземними працівниками та партнерами в інших країнах [4].

І це не просто економіка стала глобальнішою. Найсерйозніші проблеми нашого часу не знають кордонів. Виклики, що стоять перед США (від деградації навколишнього середовища та глобального потепління до тероризму та зброї, до дефіциту енергії та води, до пандемічних захворювань), не знають кордонів. Єдиним шляхом успішного вирішення цих завдань буде міжнародне співробітництво між урядами та різними організаціями. З огляду на те, що відмінності між «внутрішнім» та «міжнародним» продовжують зникати, американські громадяни як жителі країни з найрозвинутішою економікою все частіше будуть змушені брати участь у голосуванні та вирішувати питання, що вимагають кращого розуміння інших культур та глибших знань про 95 відсотків світу поза межами своїх кордонів. Хоча Сполучені Штати все ще залишаються військовою супердержавою і мають найбільшу економіку в світі, швидке економічне зростання, що відбувається в інших країнах, свідчить про те, що таке становище у світі не можна розглядати як щось очевидне. Великі трансформації відбуваються по всьому світі, і це стосується освіти.

Освіта, виступаючи основоположною засадою глобальної стабільності, починає стимулювати розвиток мультикультурного усвідомлення з раннього віку. Завдяки такому підходу стає можливим інтегрувати ідеї, отримані від різних суспільств, досягаючи при цьому виважених висновків щодо проблем, які турбують світ загалом. Отже, процеси глобалізації та освіта впливають одне на одного через спільні цілі підготовки молодих людей до успішного майбутнього, під час якого народи стануть дедалі більше пов'язаними. Для успішної реалізації цих цілей потрібно розвивати насамперед соціальну та культурну обізнаність, цікавість, адаптивність та комунікативність.

Інформаційне суспільство та глобальна економіка вимагають високого рівня системного мислення, що розглядатиме проблеми цілого світу та «економічної екосистеми» [5, с. 1–30]. Глобалізація використовує цілісний підхід до проблем. Міждисциплінарні підходи до досліджень розглядають як визначальні для досягнення всебічного розуміння складної дійсності, яка зараз постає перед світовою системою. Тут акцент робиться насамперед на розвитку навичок критичного мислення, креативності та ІКТ-грамотності (інформація, комунікація, технології). Це підвищуватиме здатність учнів оперувати символами. Високопродуктивна зайнятість у сучасній економіці вимагатиме від учня постійно маніпулювати символами, а саме політичними, юридичними та комерційними понят-

тями та цифровими грошима. Глобалізація покращує здатність учнів здобувати та використовувати знання. Вона покращує спроможність учнів оцінювати, одержувати та застосовувати знання, самостійно думати, виробляти належні судження та співпрацювати з іншими в контексті аналізу нових викликів майбутнього.

Глобалізація «переступає межі простору й часу» [6, с. 19–31]. Використовуючи передові інформаційно-комунікаційні технології, нова система знань, освіти та самоосвіти повинна застосовувати широкий спектр синхронних та асинхронних заходів, які допоможуть учителю та студентам взаємодіяти з високою ефективністю. Глобалізація стикається з викликами й можливостями інформаційної доби. Підприємства, що базуються на знаннях, часто скаржаться на те, що випускники не мають можливості навчитися новим навичкам та асимілювати нові знання. Тому навички пізнавальної гнучкості, ініціативи й саморегуляції стають як ніколи важливими.

Потенційною відмовою від впливу глобалізації на освіту може стати посилення технологічних прогалів та цифрових розбіжностей між розвиненими та менш розвиненими країнами. Глобалізація сприяє створенню та підтримує розвиток інформаційних технологій, заохочує проведення досліджень, експериментів, спрямованих на розширення меж потенціалу інформаційних технологій та комунікацій для ефективного навчання. Глобальний обмін знаннями, навичками та інтелектуальними ресурсами необхідний для різних завдань на різних рівнях. Міжнародні перспективи, започатковані через міжкультурну освітню співпрацю між світовими установами, можуть перейти від академічних сфер до професійних організацій, в яких світова освіта збереже вигідні набори здібностей, сформовані через досвід міжкультурного спілкування [7].

Як бачимо, наслідки глобалізації далекосяжні. Хоч рівень життя у світі все ще дуже нерівномірний, з початку 1980-х років близько 400 мільйонів людей поліпшили своє матеріальне становище, полишивши межі крайньої бідності. Це більше, ніж в будь-який інший час в історії людства. Зростання та урбанізація глобального середнього класу створюють величезні нові ринки товарів та послуг різного роду. З 2000 року, незважаючи на часті політичні та економічні кризи, що призводять до тимчасового падіння, світова економіка розширюється. Світовий економічний центр тяжіння також зміщується: 50% зростання ВВП відбувається за межами розвинених країн, що принципово змінює дійсні бізнес-моделі. Вже одне з п'яти робочих місць у США прив'язано до експорту, і ця частка в майбутньому збільшиться [8, с. 56–59].

Глобалізація потребує дедалі більшої кількості науково й технічно вишколених працівників. Економіка країни, що розвивається, повинна базуватися на знаннях як ключовому

факторі виробництва, бо з подальшим економічним розвитком галузі вимагатимуть, щоб працівники володіли високим рівнем знань у науці та техніці. Процеси глобалізації нерозривно пов'язані з технологічними змінами, що теж висуває нові вимоги до готування майбутньої робочої сили. Це заохочує студентів працювати в командах. вміння працювати в командах тепер стає необхідністю для працівників. Щоб успішно працювати в командах, студенти повинні розвивати навички лідерства, компромісу, дебатів, переконання та управління.

Висновки. Вплив освіти на економічне зростання виявляється насамперед через вплив освіти на продуктивність праці. Освіченіша людина швидше сприймає нову інформацію та ефективніше застосовує невідомі раніше засоби виробництва та форми організації виробництва. Процеси глобалізації висувають до робочої сили такі вимоги, як володіння навичками: 1) пізнавальної гнучкості; 2) ініціативи та саморегуляції; 3) критичного та аналітичного мислення; 4) креативності та розв'язання завдань; 5) співпраці та комунікації; 6) медійної та ІКТ-грамотності (інформація, комунікація, технології). Тому в майбутньому слід чекати економічного зростання від тих країн, чиї освітні системи зможуть забезпечувати, крім усіх інших, ще й володіння високим рівнем умінь і навичок, яких потребуватиме робоча сила в умовах глобалізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Rizvi F. Debating globalization and education after September 11 / F. Rizvi // *Comparative Education*. – 2004. – № 40 (2). – P. 157–171.
2. Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. І.М. Дзюба [та ін.]. – К. : НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України, 2003–2016. – ISBN 944-02-3354-X.
3. Levy F. Key competencies critical to economic success. Defining and selecting key competencies / F. Levy, R.J. Murnane. – Göttingen : Hogrefe & Huber Publishers, 2007. – 205 p.
4. Committee for Economic Development (2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ced.org/pdf/Education-for-Global-Leadership.pdf>.
5. Fischer S. Globalization and its challenges / S. Fischer // *The American Economic Review*. – 2003. – № 39 (2). – P. 1–30.
6. Marginson S. After globalization: Emerging politics of education / S. Marginson // *Journal of Education Policy*. – 1999. – № 14 (1). – P. 19–31.
7. Stiglitz J.E. Towards a new paradigm for development: Strategies, policies and processes, 19th Oct 1998 / J.E. Stiglitz. – Prebisch Lecture for UNCTAD. Geneva: UNCTAD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20025537~menuPK:34474~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html#sect2>.
8. Stewart V. A World-Class Education: Learning from International Models Of Excellence and Innovation / V. Stewart. – New York : Association for Supervision & Curriculum Development, 2012. – 191 p.